

RƏQSİMİZİN QIZILGÜLÜ...

Bəllidir ki, mədəniyyətimizin ayrılmaz və çox uğurlu bir sahəsi kimi rəqs sənətimiz də həmişə özünü doğrultmuş və yüksəkdə dayanmışdır. Rəqs sənətkarlarımızın adlı-sanlı nümayəndələri öz usta ifaları ilə vətənimizdə, keçmiş sovet məkanında və xaricdə bu sənəti layiqlə və bacarıqla təbliğ edərək uğur qazanmışlar. Belə sənətkarlarımızdan biri, xalqın sevimsisi, sənət aləmində sayılıb-seçilən xalq artisti Roza xanım Cəlilovanı anmaq çox şərəflidir. Bu bir həqiqətdir ki, Roza xanım kimi sənətkarlar hələm-hələm yetişmir. Onun ifa etdiyi rəqslərin məzmun və mahiyyəti, biz deyərdik ki, öz tərəvəti olub. Roza xanım ifa etdiklərini yalnız oynamayıb, onları yaşayıb, hər bir rəqsin obrazını yaradıb və bütün bunlara seyrçiləri inandırıb. Odur ki, elə öz adı, öz sənət səviyyəsi, öz solo ifaları ilə sevilərək yüksəlib. O, tamaşaçıların gözü qarşısında hər bir rəqsin necə deyərək tablosunu yaradıb. Elə bu səbəbdən milli rəqs sənətimizin Rozası, ətirli qızıl gülü olub.

Roza İsmayıl qızı Cəlilova 1929-cu il mayın 17-də Qubada dünyaya göz açıb. Atası İsmayıl Cəlilov (1906-1942) ictimai-siyasi xadimlərimizdən biri kimi Azərbaycanda yaxşı tanınırdı. 35 yaşında artıq

professor idi. Dövlət qulluğunda olduğu üçün müxtəlif bölgələrə işləməyə göndərilirdi. Ailə 1931-ci ildə Bakıya köçüb. Oğlanları Saleh və Ramiz Bakıda doğulublar. İ.Cəlilov özü isə 1942-ci ildə cəbhədə həlak oldu.

Roza 1937-ci ildə Bakı Xoreoqrafiya Məktəbində və 132 saylı ümumtəhsil məktəbində oxudu. O, Xoreoqrafiya Məktəbində klassik rəqs təhsili aldı və balet artisti kimi hazırlanırdı.

Xoreoqrafiya Məktəbində xüsusi istedadı ilə seçilən Roza 8 yaşında, artıq Opera və Balet Teatrının tamaşalarında oynayıb. "Qaratoxmaq qadın" operasında üç azyaşlı qızlardan biri azəri qızı Roza idi. Sonrakı illərdə də bu bacarıqlı qız baletmeysterlərin bütün tapşırıqlarını məharətlə yerinə yetirirdi.

R.Cəlilovanın xatirələrindən: "Müharibənin ağır vaxtları idi. Aclıq, ehtiyac, müxtəlif çətinliklər insanları üzsə də, təhsil, mədəniyyət və digər sahələr öz davamiyyətində idi. 132 saylı məktəbin VI sinfində oxuyurdum. Xəbər verdilər ki, məktəbə baletmeysterlər gəlib, rəqs oynamağa şagirdlər seçirlər. Gələnlər məşhur rəqs ustaları Əlibaba Abdullayev və Əminə Dilbazi idi. 30 qız arasından seçim etdilər. Uşaqlara rəqs hərəkətləri →

verirdilər. Müharibə illərində bu bizə böyük kömək idi. Təqaüdü alan kimi gətirib anama verirdim.

Ə.Abdullayevin fikirləri, tövsiyəsi, həm də oynadığım rəqslər sonradan məni milli rəqs sənətinə gətirdi.

R.Cəlilova Xoreoqrafiya Məktəbini bitirərək 2 il Opera və Balet Teatrında çalışır.

Roza xanımın xatirələrindən: "Anamdan gizlin Mədəniyyət-İncəsənət İdarəsinə gəldim və oranın direktoru Hökumə Sultanovaya bildirdim ki, mən operada işləmək istəmirəm, milli rəqs sənətinə gedirəm. O, razılıq verməyib bildirdi ki, balet sahəsində bizim milli kadrlarımız çox azdır, bu işlərdə bizə daha çox lazımsınız. Mən də ona bildirdim ki, fikrim qətidir. Beləliklə, anama bildirmədim, Mahni və Rəqs ansamblına getdim və və məni dərhal ora işə götürdülər. Beləliklə, 1949-cu ildən başlayaraq 25 il orada çalışdım".

göstərib onların bacarıqlarını yoxlayırdılar. Mənə çatanda göstərilən hərəkətləri dərhal yerinə yetirdim. Təəccüb edərək soruşanda ki, nə yaxşı oynayırsan, bunları hardan bilirsən? Dedim ki, mən balet üzrə təhsil alıram. Əlibaba müəllimin üzünün işığı bir az da gücləndi və sevincək dilləndi: - Sənin yerin ansamblıdır. Həmin ərzədə Bakıda, məktəblilər arasında olimpiada keçirilirdi. Əlibaba müəllim 132 saylı məktəbdən secdiyi 20 nəfər qızlardan ibarət qrupla mənə solo rəqslər qurdu. 13 yaşında "Ey pəri" və "Bala ceyran" mahnıları üzərində qurulan rəqslərdə solo oynadım və bu böyük marağa səbəb oldu. Mənə məktəbdə hər gün səhər və günorta yeməyi, həm də ayda 62 manat təqaüd

Roza xanım çalışdığı sahədə yaxşı tanınmış, çıxış etdiyi bütün kütləvi və duet rəqslərdə solosu ilə tamaşaçı rəğbəti qazanmışdır. Bundan əlavə məxsusi onun ifaları üçün nəzərdə tutulan bütün rəqs quruluşlarında da solist kimi böyük istedad, xüsusi məharət göstərərək daim diqqətdə olmuş və həmişə tamaşaçıların qəlbinə yol tapa bilmişdir. Roza Cəlilovanın adı, soyadı və şəkilləri afişalarda, reklamlarda görünən kimi onun çıxış etdiyi konsertlərə bilet əvvəlcədən alınır, ya da tapılmırdı. Bütün bunlar olmuş, baş vermiş faktlardır. Roza xanım tanındığı ilk anlardan şöhrət tapdığı dövrə qədər və daha sonralar da səhnədə olduğu müddətdə öz incə, nəfis sənəti ilə minlərə, milyonlara bol-bol sevinc, xüsusi zövq aşılamışdır.

1951-ci ildə Berlində keçirilən III Ümumdünya Festivalına 120 ölkədən kollektivlər dəvət olunmuşdu. Orada, Roza Cəlilova da daxil olmaqla rəqs sənətçilərimiz qızıl medala layiq görüldülər. 1957-ci ildə Moskvada keçirilən VI Ümumdünya Festivalında Azərbaycan sənətçilərinin göstərdiyi zəngin və rəngarəng rəqslər də eynilə qızıl medal qazandı. Bu uğurlarda da Roza xanımın ifaları xüsusi əhəmiyyət daşıyırdı.

Məşhur baletmeyster Ə.Abdullayev "Tərəkəmə"ni, aşıq havasında "Nazlına-nazlına", "Tirmə şal", Ü.Hacıbəylinin "Qaragöz" mahnısı fonunda rəqsləri məxsusi olaraq R.Cəlilova üçün qurmuşdu.

“Azərbaycan”, “Neftçilər” süitalarında da Roza xanımın solo ifaları əsərə xüsusi gözəllik gətirirdi.

Roza xanımın xatirələrindən: “Əlibaba müəllim “Tirmə şal”ı zövqlə və saz havası üstündə hazırlamışdı. Həmin musiqini ansamblın instrumental qrupu da gözəl çalırdı. Mahnı və Rəqs ansamblında xorun solisti Pənah adlı müğənni vardı. Mən rəqs

edəndə o, ətrafımda saz çalıb oxuyurdu. Belə rəqs quruluşları 1958-ci ildə Çin Xalq Respublikasına uzun və çox uğurlu səfərimiz zamanı da diqqət çəkdi və hər yerdə alqışlar qazandı. Deyim ki, “Tirmə şal” rəqsini üçün Rəna Topçubaşovanın eskizi əsasında paltar hazırlanmışdı. Bu geyim dəsti rəqsin təsirini daha da artırdı. İstər quruluşda, istərsə də libasda əsl yaradıcılıq işi var idi. Odur ki, bu rəqs hər yerdə lazımı təsir göstərir və uğur qazanırdı. Rəna xanım paltara və xüsusilə örpəyə elə gözəl naxışlar vurmuşdu ki... Cində harada olduqsa, bu örpək tirmə şalla yaxından maraqlanırdılar. Deməliyəm ki, “Tirmə şal” rəqsinə görə əməkdar artist fəxri adı almışam. Bu fəxri ad mənə Çindən qayıdandan sonra verilib”.

Azərbaycan milli rəqs sənətində Ə.Əbdullayevin quruluşunda çox populyar “Naz eləmə” duet-rəqsinin mahir iafçılarından biri də R.Cəlilovaydı. O, bu rəqsdə Əlibaba Əbdullayev, Böyükağa Məmmədov, Qorxmaz Qurbanov və Ramiz Məmmədovla tərəf müqabil olub. Adları qeyd olunan rəqs ustalarımızın hər biri bu sənətə öz töhvələrini verib. “Naz eləmə”nin ilk qadın iafçıları Leyla Bədərbəyli ilə Əminə Dilbazi olub. Bu rəqs əslində Ə.Əbdullayevin qurduğu çox məşhur “Azərbaycan toyu” kompozisiyasına daxil idi. “Toy” kompozisiyası rejissor Soltan Dadaşov tərəfindən tamaşa kimi hazırlanmışdı və burda meyxana da deyilirdi. İlk tamaşalarda meyxana şairi Əliağa Vahid səhnədə meyxana

deyib. Yuxarıların göstərişi ilə meyxana sonralar bu rəqs-tamaşadan çıxarılıb. “Naz eləmə” ayrıca-duet rəqs kimi sənətə daimi vəsiqə aldı və bu günə kimi öz məşhurluğunu qoruyub saxlayır.

R.Cəlilova onun ifası üçün C.Cahangirovun mahnıları üzərində qurulan “İlk bahar”, “Zərif yerışı” (söz. İ.Səfərli), Telman Hacıyevin bəstəsi olan “Lalələr” (söz. A.Aslanov) mahnısına hazırlanan rəqslərə də, necə deyərlər, öz möhürünü vurub. Ümumiyyətlə, onun ifaları ilə təqdim olunmuş bütün rəqslərdə onun özünəxas ifa tərzini, sənət imzası var. Bir zamanlar Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının səhnəsində xorun, solist müğənnilərin, milli çalğı alətlərinin müşayiəti ilə Roza Cəlilovanın qadın gözəlliyi, yerışı, baxışı, təbəssümü, süzməyi, seyrçilərlə ünsiyyət qurmağı, yaşlı nəslin yaxşı yadındadır. Roza xanım tamaşaçıları həmişə öz sənət sehiri ilə valeh edirdi. O, ifasını bitirib səhnədən çıxana qədər bütün baxışlar ona yönəlirdi və səhnəni zalı gur alqışlarla tərk edirdi.

Roza xanımın dediklərindən: “Mən Dövlət Mahnı və Rəqs ansamblına gələndə burda direktor Cövdət Hacıyev, bədii rəhbər Qılman Salahov idi. Sonralar direktor Tamara Hacıyeva, Şəmsi Bədəlbəyli, Soltan Hacıbəyov, Kərim Kərimov, Niyazi oldu, bədii rəhbər vəzifəsində Səid Rüstəmov, Süleyman Ələsgərov, Hacı Xanməmmədov, Cahangir Cahangirov, Vasif Adıgözəlov çalışmışlar”.

1960-cı ildə Bakıda Tacikistan günləri keçirilərkən, həmin respublikadan bizə dəvət olunmuş baletmeyster Balamatzadə qurduğu “Tacik rəqsini”nin solisti Roza Cəlilova Azərbaycan Dövlət Dram Teatrında keçirilən tədbirdə bir daha öz məharətini göstərmiş oldu. Tacikistandan gələn qonaqları heyrət bürümüşdü. Gələn qonaqların hər biri Roza xanımın sənətinə heyranlığını ifadə edir, belə həssas duyumlu, usta, rəqqasəyə heç yerdə rast gəlmədiklərini söyləyirdilər. Bəli,

Roza xanım özünü böyük bir sənətkar kimi hər yerdə təsdiq etmiş və ümumxalq məhəbbəti qazanmış oldu.

Roza xanımın dediklərindən: “Tunisədə, Əlcəzairdə 2 aylıq səfərdə olarkən rus rəqqasəsi İvanovadan “Benqal rəqsini”ni öyrəndim. Həbəşistanda olarkən o, həvəsimi, götürmə qabiliyyətimi, ifa imkanlarımı görüb mənə “Pamir” tacik rəqsini də öyrətdi”.

Elə doğma filarmoniyamızın səhnəsində də “Benqal rəqsini”ni alqışlar və sevgi ilə qarşıladılar. O, keçmiş SSRİ-də keçirilən bütün Beynəlxalq müsabiqələr və olimpiadaların qalibi olmuş, dövlət əhəmiyyətli konsertlərdə çıxış etmişdir. 1959-cu ildə Moskvada keçirilən Azərbaycan ədəbiyyatı və incəsənəti ongunlüyündə R.Cəlilovanın çalışdığı Azərbaycan Dövlət Mahnı və Rəqs Ansamblı öz ustalığı ilə seçilirdi. Oradakı çıxışlarda Roza xanımın solo ifaları, onun ifasında “Bənövşə” və “Ceyran” rəqsləri alqışlar qazandı. U.Hacıbəylinin “Qaragöz” mahnısına qurulan rəqsdə də R.Cəlilovanın bənzərsiz ifası göz qabağındaydı.

Roza xanım həqiqətən Azərbaycan rəqs sənəti üçün dünyaya gəlmiş. Mən deyərdim ki, onu Allah-təala milli rəqs sənətimizə bağışlayıb. O, bütün ömrünü rəqs sənətində yaşamış, eşqini, həvəsini, saf, həssas, incə duyğularını, könül çırpıntılarını sevdiyi peşəyə həsr etmişdir. 1957-ci ildə Moskvada keçirilən Beynəlxalq müsabiqədə çıxış edən rəqs ustalarımız arasında R.Cəlilova da var idi. O, həmin tədbirə 6 aylıq körpəsi Zahid Aslanovla getmişdi. Onu bu addımı atmağa vadar edən də sənətə olan sevgisi və məsuliyyəti, bir də dönməzliyi, həmişə öndə olmaq istəyi idi.

R.Cəlilova 1965-ci ildən 1973-cü ilə qədər Dövlət Mahnı və Rəqs Ansamblının rəqs qrupunun rəhbəri oldu.

1959-cu ildə əməkdar artist və 2007-ci ildə xalq artisti fəxri adına layiq görüldü.

Böyük sənət ustası olan bu xanım təqaüdə çıxandan sonra da öz sevimli işindən ayrı düşmədi, Respublika Xalq Yaradıcılığı və Elmi-Metodiki Mərkəzdə çalışdı.

Sonra Filarmoniyanın o vaxtkı direktoru Niyazi Roza xanımı yenidən ora dəvət elədi. O vaxtkı “Muleyli” və “Benqal rəqsini”,

C.Cahangirovun “İran poeması”nın quruluşu da onunkudur.

Roza xanım çalışdığı Xalq yaradıcılığı mərkəzində “Gülüstan” rəqs ansamblı yaratmışdı. 12 oğlan və 18 qızdan ibarət bu kollektivlə kütləvi, duet və solo rəqslər qurmuşdu. Kollektiv 1989-1990-cı illərdə Türkiyədə, 1991-ci ildə Amerikada konsertlər vermişdi. Roza xanımın min-bir zəhmətlə hazırladığı rəqslər hər yerdə öz uğurunu və tamaşaçı rəğbətini qazanmış olurdu.

R.Cəlilova 1955-ci ildə ailə qurub. İki övladı və dörd nəvəsi var. Nəvələr də rəqsin sirlərini öz məşhur nəvələrindən öyrənməkdədir...

2019-cu il mayın 17-də Azərbaycan Dövlət Akademik Filarmoniyasında Roza Cəlilovanın 90 illik yubileyi təntənəli şəkildə qeyd olundu. Tədbirdə Dövlət Rəqs Ansamblının, Dövlət Akademik Opera və Balet Teatrının balet artistlərinin, Bakı Xoreoqrafiya Akademiyası tələbələrini, Bakıda fəaliyyət göstərən “Asiman”, “Dəcəl qızlar”, “Azəri inciləri” və İrandan gələn “Səhər” rəqs ansamblının çıxışları maraqla qarşılandı. Həmin günlərdə Roza xanım “Şöhrət” ordeni ilə təltif olundu.

91 yaşlı sənətkar indi də sənət eşqi ilə yaşamaqdadır. Rəqs sənətimizin bu günü ilə maraqlanır, sabahı barədə düşünür, fikir söyləyir, yaxşılıarı bəyənir, təhrif olunmuş rəqslərə kəskin iradəni bildirir. O, bu gün də milli rəqs sənətimizin keşiyində dayananlardan biri kimi, Milli rəqsin daha da çiçəklənməsi və dünya səhnələrinə daha geniş yol açmasına çalışmaqdadır...

Əhsən Rəhmanlı,
sənətsünas